

การรับฟังและชั่งน้ำหนักพยานแวดล้อมกรณี: ศึกษากรณีคดีฆาตกรรมนางผีพร บุญเกษมสันติ

Circumstantial Evidence Weighing and Admission:

Case study – Passaporn Boonyakasemsanti, Homicide Case

ธีสุทธิ์ พันธุ์ฤทธิ์

คณะตำรวจศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

Teesudh Punrith

Faculty of Police Science, Royal Police Cadet Academy

บทคัดย่อ

พยานแวดล้อมกรณีแปลจากคำว่า Circumstantial Evidence ในกฎหมายลักษณะพยานของอังกฤษ ส่วนกฎหมายไทยไม่มีบทบัญญัติรับรองพยานแวดล้อมไว้โดยตรงอย่างกฎหมายลักษณะพยานของอังกฤษ แต่พยานแวดล้อมก็เป็นพยานหลักฐานที่รับฟังได้ ทั้งนี้ ตาม ป.วิ.พ.มาตรา 87 มาตรา 86 และในคดีอาญาก็รับฟังได้ตามมาตรา 226 ป.วิ.อ.ซึ่งบัญญัติว่าพยานหลักฐานซึ่งน่าจะพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ของจำเลย ให้รับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ พยานแวดล้อมแม้ไม่สามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีได้โดยตรง แต่ก็ยังเป็นพยานหลักฐานซึ่งน่าจะพิสูจน์ข้อเท็จจริงได้

ส่วนหลักการวินิจฉัยน้ำหนักพยานแวดล้อม คือเหตุผลทั้งหลายที่พยานหลักฐานแสดงมานั้น เมื่อรวมกันเข้าเป็นเรื่องได้แล้ว จะฟังได้หรือไม่ว่าเป็นจริง โดยในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของพยานแวดล้อม ต้องปรากฏว่ามีความต่อเนื่องกันโดยไม่ขาดตอน ทั้งมีรายละเอียดมากพอและมีด้วยกันหลายทางหลายด้าน ก่อให้เกิดการอนุมานไปในทางเดียวกันเสมือนเชือกที่มีหลายเกลียว ข้อสำคัญในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานนั้น ไม่ควรให้น้ำหนักกับพยานหลักฐานชิ้นหนึ่งขึ้นใดโดยเฉพาะ แต่ควรพิจารณาประกอบกันทุกชิ้นว่าสามารถเชื่อมโยงข้อเท็จจริงในคดีได้ครบถ้วน ทำให้เห็นภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้เพียงพอ

จากการวิเคราะห์พยานแวดล้อมกรณี และคดีฆาตกรรมนางผีพร บุญเกษมสันติ ได้ค้นพบข้อที่เป็นประโยชน์สำหรับการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวน คือพยานแวดล้อมนั้นแบ่งได้เป็นสองส่วน คือส่วนที่แสดงถึงความใส่ใจและส่วนที่แสดงถึงการกระทำ พนักงานสอบสวนต้องรวบรวมพยานแวดล้อมทั้งสองส่วนนี้เข้าด้วยกันจึงจะเชื่อมโยงถึงการกระทำความผิดได้อย่างสมเหตุสมผล

คำสำคัญ: การรับฟังพยานหลักฐาน, การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน, พยานแวดล้อม, ผีพร บุญเกษมสันติ

Abstract

This research aims to study the legal meaning and legislation in compliance with circumstantial evidence, in case of inclusionary rules and weighing legal evidence from the analysis of Passaporn Boonyakasemsanti, M.D. homicide case. The research results revealed that in English evidence law, circumstantial evidence is the indirect evidence that indirectly establishes the existence or nonexistence of a fact of event sought to be proved. It is distinguished from direct evidence, which proves the existence of a particular fact without any inference or presumption required for the parties. Consequently, circumstantial evidence allows a trier to infer that a fact in order to support the truth of an assertion.

Despite the fact that in Thailand has no direct legislation applicable to circumstance evidence, it is reasonable to use it in courts to establish guilt or innocence as shown in the civil procedure code: section 87, section 86/3 and section 226 of the criminal procedure code.

To investigate the testimony, there are two layers of procedures which contain 1) determine whether the witness testified is true or false. In other words, the witness's testimony is credible or not. 2) If the witness is testified, it is required to make a connection, continuity and consequently in details between the circumstance and the fact. In addition, there are often more than one logical conclusion inferable from the same set of circumstances in comparable to the rope spiral of truth.

An Important thing to prove the evidence's reliability is not to emphasize on any testimony in particular. However, all pieces of evidence must be reconsidered altogether to corroborate and reconfirm that those detailed linkages have built an unassailable mass of circumstantial evidence of the incidence.

The homicide of Passaporn Boonkasemsanti, M.D., referring to Supreme Court Judgement No 2236/2560 reported that despite without a witness, the investigators gathered all circumstantial evidences into a strong witness of the case in proclaiming to the court that the defendant killed Dr. Passaporn. Moreover, this case is considered that the expert is critical

in giving more scrutiny to the court judgement since those opinions were based on knowledge, expertise and experience. In criminal law, an experts' statement is just a circumstantial evidence to certify that all bloodstains and chunks of fresh belong to Dr. Passaporn, but it is not necessary that the defendant killed her.

Therefore, other circumstantial witnesses were required as jigsaw pieces to fit together to finally visualize the evidence. Every piece is important in itself according to the principle of testimony weighing.

Concisely, as the result of circumstantial evidence investigated from the study of Dr. Passaporn Boonyakasemsanti homicide case, the research finds prosperous results to the inquiry officer in collecting and gathering evidence and testimony. The circumstantial evidence is divided into two parts which include inward part and the other part, which is behavior derivation. In such a case, the inquiry officer must connect both two parts of the evidence to result in the admissibility of evidence in the trial.

Keywords: Admission of Evidence, Weighing of Evidence, Circumstantial Evidence, Passaporn Boonyakasemsanti

บทนำ

การกระทำความผิดในปัจจุบัน คนร้ายมีวิธีการกระทำโดยลับทำให้แสวงหาพยานหลักฐานในการพิสูจน์การกระทำความผิดได้ยาก โดยเฉพาะมักไม่มีประจักษ์พยานหรือพยานโดยตรง ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมได้ง่าย โดยมากพนักงานสอบสวนทำได้แต่เพียงรวบรวมพยานหลักฐานที่เรียกกันว่า พยานแวดล้อมกรณี ซึ่งพอจะทำให้เห็นความเชื่อมโยงของข้อเท็จจริงที่เป็นปัญหาในคดีได้ แต่ฐานะทางกฎหมายของพยานแวดล้อมกรณีในประเทศไทยยังเป็นปัญหาอยู่

ประการแรก พยานแวดล้อมกรณีจะนำมาใช้ในประเทศไทยได้หรือไม่ เพราะในบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477 ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ไม่ปรากฏว่ามีการบัญญัติพยานแวดล้อมกรณีไว้ ณ ที่ใด จึงเป็นปัญหาที่ต้องวิจัยเป็นประการแรกว่าพยานแวดล้อมมีกฎหมายไทยบัญญัติรับรองไว้หรือไม่ อย่างไร

ประการที่สอง มีปัญหาว่าพยานแวดล้อมกรณีรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้หรือไม่ มีบทบัญญัติกฎหมายบัญญัติไว้ ณ ที่ใด ปัญหานี้สำคัญ เพราะถ้าเป็นพยานหลักฐานที่รับฟังไม่ได้ ก็จะมีผลทำให้พยานประเภทนี้ถูกตัดออกไปจากสำนวนความทันที

ประการที่สาม หากได้ความว่าพยานแวดล้อมกรณีรับฟังได้แล้ว ก็มีปัญหาคือต้องพิจารณาเป็นข้อสุดท้ายว่าพยานแวดล้อมกรณีจะมีน้ำหนักเพียงใด ในข้อหลังนี้ ทางศาลได้วินิจฉัยมีทั้งกรณีที่ใช้พยานหลักฐานแวดล้อมกรณีลงโทษจำเลยไม่ได้ เช่น ฎีกาที่ 3065/2526 ฎีกาที่ 3356/2526 ฎีกาที่ 949/2530 ฎีกาที่ 1581/2531 ฎีกาที่ 3262/2531 เป็นต้น แต่ก็มีฎีกาที่ลงโทษจำเลยโดยอาศัยพยานแวดล้อมกรณี เช่น ฎีกาที่ 1276/2536 ฎีกาที่ 588/2539 ฎีกาที่ 1398/2541 เป็นต้น

ประการที่สี่ ในที่สุดจะได้นำหลักการรับฟังและชั่งน้ำหนักพยานแวดล้อมกรณีที่ได้จากการวิจัยไปวิเคราะห์คดีฆาตกรรมนางผัสนพร บุญเกษมสันติ ซึ่งเป็นคดีอุกฉกรรจ์สะเทือนขวัญประชาชนคดีหนึ่ง โดยผู้ที่กระทำความผิดเป็นผู้มีการศึกษาระดับสูงและเป็นแพทย์มีชื่อเสียงระดับอาจารย์หมอ มีการวางแผนฆาตกรรมอำพรางอย่างแยบยล ไม่มีผู้ใดพบเห็นการฆาตกรรม และเมื่อฆาตกรรมแล้วก็มีการทำลายพยานหลักฐานอาวุธที่ใช้สังหาร และทำลายศพ จนไม่พบเป็นพยานหลักฐาน พบเพียงชิ้นเนื้อสองชิ้น พยานหลักฐานอื่นๆ ก็เป็นแต่พยานแวดล้อมกรณีเท่านั้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงความหมาย และกฎหมายที่บัญญัติรับรองพยานแวดล้อมกรณี
2. เพื่อศึกษาถึงหลักการรับฟัง และชั่งน้ำหนักพยานแวดล้อมกรณีในกฎหมายไทย
3. เพื่อศึกษาถึงหลักการรับฟัง และการชั่งน้ำหนักพยานแวดล้อมกรณีไปวิเคราะห์คดี

นางผัสนพร บุญเกษมสันติ

ระเบียบวิธีการวิจัย

วิเคราะห์ข้อมูลจากตำราและเอกสารทางวิชาการกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน ตามแนวทางและหลักการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์ทางเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อค้นหาหลักการรับฟังพยานแวดล้อมกรณี และหลักการชั่งน้ำหนักพยานแวดล้อมกรณี โดยตำราที่ใช้เป็นหลักในการวิเคราะห์ ได้แก่ ตำราของพระยาจินดาภิรมย์ เรื่องคำอธิบายกฎหมายลักษณะพิจารณาพยานหลักฐาน พิมพ์ครั้งที่ 2 พ.ศ.2464 และตำราของพระมนูภาณวิมลศาสตร์ คำสอนชั้นปริญญาตรี กฎหมายลักษณะพยาน และจิตวิทยา พ.ศ.2483 ตำรา 2 เล่มนี้ ใช้วิเคราะห์ความหมายของพยานแวดล้อมกรณี และการรับฟังพยานแวดล้อมกรณีอย่างละเอียด ซึ่งไม่มีในตำราเล่มอื่น จัดเป็นตำรามาตรฐานในส่วนของตำรากฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน ส่วนตำราของโสภณ รัตนากร เรื่องพยาน พิมพ์ครั้งที่ 8 พ.ศ.2549 และตำรา แอล ดูปลาร์ต เรื่องคำสอนชั้นปริญญาตรีกฎหมายลักษณะพยานและจิตวิทยา พ.ศ.2477 ใช้วิเคราะห์หลักการชั่งน้ำหนักพยานแวดล้อมกรณี ตำราทั้ง 2 เล่ม

ให้รายละเอียดถึงหลักทั่วไปในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานว่ามีอย่างไร และในที่สุดตำราของ
อีสุทธี พันธุ์ฤทธิ เรื่องการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน พ.ศ.2549 ได้วิเคราะห์ถึงการชั่งน้ำหนัก
พยานแวดล้อมกรณีว่ามีหลักการอย่างไร สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์น้ำหนักพยานแวดล้อม
ในงานวิจัยนี้ได้

เมื่อได้วิเคราะห์ถึงหลักการรับฟังพยานแวดล้อมและการชั่งน้ำหนักพยานแวดล้อมแล้ว
ก็นำหลักที่ได้มานั้นไปวิเคราะห์การรับฟังพยานแวดล้อมและการชั่งน้ำหนักพยานแวดล้อม
ในคดีฆาตกรรมนางฉัสพร บุญเกษมสันติ ซึ่งเป็นคดีที่ศาลนำพยานแวดล้อมล้นๆ มาใช้ลงโทษจำเลย
ว่าเป็นไปตามมาตรฐานของการชั่งน้ำหนักพยานแวดล้อมหรือไม่

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

ตามกฎหมายไทย ป.วิ.อ.มาตรา 226 บัญญัติว่า “พยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคล
ซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้” มาตรา 226 แบ่งพยานหลักฐาน
ออกเป็น 3 ประเภท คือพยานบุคคล พยานเอกสาร และพยานวัตถุ มาตรา 226 จึงไม่ปรากฏคำว่า
พยานแวดล้อมแต่อย่างใด แต่คำนี้ไปปรากฏในตำรากฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน ตั้งแต่ตำราของ
พระยานเรนตีปัญญากิจ (พ.ศ.2484) พระยาจินดาภิรมณ์ราชสภาพดี (พ.ศ.2464) เป็นต้น ตำราเหล่านี้
ลอกตำรากฎหมายลักษณะพยานอังกฤษมาอธิบายไว้ โดยแปลคำว่า Circumstantial Evidence
ในกฎหมายอังกฤษเป็นพยานแวดล้อม ฉะนั้น พยานแวดล้อมจึงเป็นพยานประเภทหนึ่ง
ของกฎหมายลักษณะพยานอังกฤษ หมายถึงพยานที่ไม่ได้แสดงถึงข้อเท็จจริงที่จะพิสูจน์โดยตรง
แต่อาจทำให้ศาลอนุมานหรือพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริง หรือข้อสำคัญที่ทุ่มเถียงกันในประเด็นได้แต่โดยอ้อม
พยานแวดล้อมจึงเป็นแต่เครื่องประกอบแวดล้อมข้อทุ่มเถียงในประเด็นอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งอาจทำให้
คิดเห็นไปได้ว่าข้อเท็จจริงในประเด็นนั้นมีจริงหรือไม่ พยานแวดล้อมจึงเป็นพยานประเภทหนึ่ง
ในกฎหมายลักษณะพยานอังกฤษ ในกฎหมายเยอรมันก็มีพยานหลักฐานที่เป็นการช่วยในการพิสูจน์
ข้อเท็จจริง (Hilfsachen des Beweises) หมายถึงข้อเท็จจริงที่ช่วยนำไปสู่ข้อสรุปของข้อเท็จจริงที่มี
ความสำคัญโดยตรง เช่น ข้อเท็จจริงว่าผู้ต้องสงสัยในคดีฆ่าคนตายได้พูดจาข่มขู่ว่าจะเอาชีวิตของผู้ตาย
ก่อนที่ผู้ตายจะถูกฆ่า เป็นต้น (สุรสีทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, 2551:168) ข้อเท็จจริงที่บ่งชี้ว่าได้มีการกระทำ
ความผิดอาญาเกิดขึ้นตามกฎหมายเยอรมัน จึงลงรอยกับลักษณะของพยานแวดล้อมตามกฎหมาย
อังกฤษ

เมื่อพยานแวดล้อมกรณีเป็นพยานประเภทหนึ่งในกฎหมายอังกฤษและกฎหมายเยอรมัน ก็มีปัญหาว่าจะนำพยานแวดล้อมมาใช้ในประเทศไทยได้หรือไม่ ข้อนี้เห็นว่าแม้ไม่มีกฎหมายไทยบัญญัติรับรองพยานแวดล้อมไว้โดยตรง แต่ก็นำมาใช้ในประเทศไทยได้ โดยนำมาใช้ผ่าน ป.วิ.พ. มาตรา 87 ซึ่งวางหลักว่า “ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานใด เว้นแต่ (1) พยานหลักฐานนั้นเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงที่คู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดในคดีจะต้องนำสืบ...” มาตรา 86 วรรค 3 บัญญัติว่า “เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม จำเป็นจะต้องสืบพยานหลักฐานอันสำคัญซึ่งเกี่ยวกับประเด็น...” คำว่าเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงที่ต้องนำสืบไม่มีกฎหมายอธิบายว่าหมายความว่าอย่างไร แต่ในทางตำรามีการอธิบายว่าหมายถึงการกระทำหรือเหตุการณ์ใดๆ ที่เป็นส่วนประกอบแวดล้อมหรือเป็นช่องทางช่วยนำไปสู่ข้อสำคัญในคดีอันเป็นข้อเท็จจริงในประเด็นว่ามีอยู่จริงหรือไม่ หรือเป็นข้อเท็จจริงใดๆ ที่บุคคลธรรมดาอาจอมคิดเห็นได้ตามเหตุผลว่าสามารถพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงอีกข้อหนึ่งอันเป็นประเด็นโดยตรงได้ การกระทำหรือเหตุการณ์ใดๆ ที่เป็นแต่เพียงส่วนประกอบแวดล้อม ก็คือพยานแวดล้อมกรณีนั่นเอง เช่น ข้อเท็จจริงที่ต่อเนื่องกันก่อนหรือหลังข้อเท็จจริงแห่งประเด็น วิถีทางแห่งธุรกิจ จารีตประเพณีที่ถือปฏิบัติอยู่ในวงการต่างๆ ชื่อเสียงและความประพฤติ ข้อเท็จจริงที่แสดงให้เห็นระดับแห่งมาตรฐาน หรือความสุจริตหรือไม่สุจริตของคู่ความ เป็นต้น

ส่วนในคดีอาญา แม่บทของการรับฟังพยานหลักฐานคือบทบัญญัติมาตรา 226 ป.วิ.อ.ที่ว่า “พยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคล ซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้” ที่ว่าเป็นพยานซึ่ง “น่าจะ” พิสูจน์ถึงความมีผิดหรือบริสุทธิ์ของจำเลยนั้น หมายความว่าพยานหลักฐานอันเกี่ยวไปถึงข้อเท็จจริงซึ่งจะเป็นที่สนับสนุนให้เห็นว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ได้ในที่สุด หรือพยานที่พิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงหรือข้อสำคัญที่มุ่งเกี่ยวกันในเรื่องนี้ได้แต่โดยอ้อม ซึ่งก็คือพยานแวดล้อมกรณีนั่นเอง อันที่จริงเมื่อพิจารณาพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ ในทางคุณภาพของการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดี อาจแบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ ที่ใช้พิสูจน์ข้อเท็จจริงได้โดยตรงอย่างหนึ่ง กับพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ ที่ใช้พิสูจน์ข้อเท็จจริงได้โดยอ้อมอีกอย่างหนึ่ง เช่น พยานบุคคลที่เห็นเหตุการณ์ตอนที่จำเลยยิงผู้ตายถึงแก่ความตายเป็นพยานโดยตรง หรือการตรวจดีเอ็นเอ กรณีพิสูจน์การเป็นบิดามารดากับบุตรเป็นพยานโดยตรง เป็นต้น ส่วนพยานที่เห็นจำเลยนำไปทิ้งแม่น้ำหลังเกิดเหตุเป็นพยานแวดล้อมกรณีหรือก้นบูรีที่มีน้ำลายของจำเลยตกอยู่ในที่เกิดเหตุเป็นพยานแวดล้อมกรณี เป็นต้น

การที่กฎหมายไทยแยกประเภทพยานเป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ ก็เพื่อความสะดวกในการนำสืบพยาน ถ้าเป็นพยานบุคคลจะนำสืบโดยการนำตัวบุคคลนั้นมาเบิกความด้วยปาก

ต่อศาล ถ้าเป็นพยานเอกสารจะนำสืบโดยการนำพยานเอกสารนั้นมาแสดงต่อศาลให้ตรวจสอบข้อความในเอกสารนั้น ถ้าเป็นพยานวัตถุ ก็นำสืบโดยการนำวัตถุนั้นมาแสดงต่อศาลให้ตรวจสอบรูปร่าง ลักษณะของวัตถุนั้น เมื่อศาลได้เห็นการนำสืบพยานทั้งปวงในการพิจารณาคดีแล้ว ก็ใช้ดุลพินิจแยกแยะว่าพยานแต่ละอย่างที่คุณค่าในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีอย่างไร เป็นพยานที่พิสูจน์ข้อเท็จจริงได้โดยตรงหรือไม่ หรือว่าเป็นแต่พยานหลักฐานที่พิสูจน์ข้อเท็จจริงได้โดยอ้อม โดยนำเอาพยานหลักฐานทั้งหลายเหล่านั้น มาพิจารณาความน่าเชื่อถือรวมกันทั้งหมดว่าถึงขนาดแน่ใจว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่

เมื่อพยานแวดล้อมกรณีรับฟังได้โดย ป.วิ.พ.มาตรา 86 และ ป.วิ.อ.มาตรา 226 ก็มาถึงขั้นตอนสุดท้าย คือการวินิจฉัยน้ำหนักพยานแวดล้อมกรณี เรื่องนี้มีข้อยากอยู่ที่ต้องพิจารณาถึง 2 ชั้น กล่าวคือ 1) ชั้นแรกต้องพิเคราะห์เสียก่อนว่าพยานเบิกความจริงหรือเท็จ กล่าวคือพยานที่ให้การถึงข้อเท็จจริงแต่ละข้ออันประกอบกันเป็นพยานเหตุผลแวดล้อมนั้น มีน้ำหนักเชื่อฟังเป็นความจริงได้หรือไม่ และ 2) ถ้าพยานเบิกความจริงแล้ว เหตุผลทั้งหลายที่พยานเบิกความจริงนั้น เมื่อรวมกันเข้าเป็นเรื่องได้แล้ว จะฟังได้หรือไม่ว่าเป็นจริง เช่น คำลอบฟังศีรษะแดง ในขณะที่ดำพินั้น ไม่มีพยานเห็นตำรวจได้ยินเสียงร้องสะกดรอยตามไป จึงเห็นคำวิ่งถือดาบมีรอยเปื้อนเลือดสดๆ ดังนี้ คำเบิกความจริงของตำรวจเป็นพยานแวดล้อม ซึ่งประกอบสำนวนให้เห็นว่าคำอาจเป็นผู้พินแดง ในชั้นต้นต้องพิจารณาเสียก่อนว่าตำรวจเบิกความจริงหรือเท็จ ถ้าได้ความว่าเบิกความจริงแล้ว ต้องพิเคราะห์ต่อไปว่าอาการที่ดำวิ่งถือดาบเปื้อนเลือดไปจนถูกจับนั้น จะติดต่อกันเข้าเป็นเรื่องพอที่จะวินิจฉัยว่าดำได้พินแดงจริงหรือไม่ ซึ่งต้องอาศัยพยานหลักฐานอื่นๆ ประกอบ โดยพยานแวดล้อมเป็นส่วนหนึ่งของพยานหลักฐานเท่านั้น เป็นต้น ในการลงความสันนิษฐานนี้ ผู้พิพากษาซึ่งพิจารณาคดีจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับความเป็นไปของมนุษย์เป็นอย่างดี รู้จักจับเหตุกับผลในสิ่งทั้งหลายได้ หากผู้พิพากษาบกพร่องในความรู้เช่นนี้แล้ว ก็ย่อมใช้ความสันนิษฐานโดยผิดพลาดจากความจริงได้ง่าย ไม่เหมือนกับประจักษ์พยาน ซึ่งพิเคราะห์เพียงชั้นเดียวเท่านั้นว่าพยานเบิกความจริงตามความสัตย์จริงถูกต้องตามที่รู้เห็นหรือไม่

ในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของพยานแวดล้อมกรณี จึงขึ้นอยู่กับพฤติการณ์และเหตุผลของแต่ละเรื่องไป (ฎีกาที่ 1123/2526 ฎีกาที่ 3219/2516 เป็นต้น) ไม่สามารถวางเป็นหลักเกณฑ์แน่นอนตายตัวได้ ข้อสำคัญ การพิจารณาความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานนั้น ไม่ควรให้น้ำหนักกับพยานหลักฐานชั้นหนึ่งชั้นใดโดยเฉพาะ แต่ควรพิจารณาประกอบกันทุกชั้นว่าสามารถเชื่อมโยงข้อเท็จจริงในคดีได้ครบถ้วน ทำให้เห็นภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้เพียงพอ เปรียบเสมือนการต่อภาพเหตุการณ์

โดยนำพยานหลักฐานต่างๆ มาประกอบกันนั่นเอง ถ้าภาพที่ต่อนั้นเชื่อมโยงติดต่อกันได้ชัดเจนไม่มีช่องว่างของภาพเกิดขึ้น ก็สามารถฟังข้อเท็จจริงนั้นได้

สำหรับคดีฆาตกรรมนางผัสพร บุญเกษมสันติ จำเลยต่อสู้ในประเด็นเรื่องการเก็บ (Keeping) ชิ้นเนื้อของกลางว่าเจ้าพนักงานตำรวจไม่น่าจะตรวจพบคราบโลหิตและชิ้นเนื้อจากอาคารวิทยนิเวศน์ และจากโรงแรมโซฟิเทล เป็นการต่อสู้คดีลักษณะเดียวกับคดีโอ เจ ซิมป์สัน โดยไม่ต่อสู้ในประเด็นพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ไม่ถูกต้อง แต่ต่อสู้ในประเด็นว่าการตรวจเก็บพยานหลักฐานไม่ถูกต้อง กรณีนี้โจทก์ต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าการครอบครองและเก็บวัตถุพยานคือคราบโลหิตและชิ้นเนื้อได้จากอาคารวิทยนิเวศน์ และจากโรงแรมโซฟิเทลจริง ประเด็นนี้เป็นการต่อสู้คดีว่าเจ้าพนักงานตำรวจไม่น่าจะตรวจพบคราบโลหิตและชิ้นเนื้อจากอาคารวิทยนิเวศน์ และจากโรงแรมโซฟิเทล มิใช่การต่อสู้ว่าการตรวจเก็บพยานหลักฐานไม่ได้มาตรฐาน หรือการขาดลูกโซ่ในการครอบครองวัตถุพยาน (Chain of Custody) แต่ผลก็คงเป็นอย่างเดียวกันถ้าได้ความว่าเจ้าพนักงานตำรวจตรวจไม่พบคราบโลหิตและชิ้นเนื้อจากอาคารวิทยนิเวศน์ และจากโรงแรมโซฟิเทล หรือว่าการตรวจเก็บพยานหลักฐานไม่ได้มาตรฐาน หรือการขาดลูกโซ่ในการครอบครองวัตถุพยาน (Chain of Custody) ก็ไม่สามารถรับฟังคราบโลหิตหรือชิ้นเนื้อของกลางเป็นพยานหลักฐานได้ จะทำให้คดีขาดพยานหลักฐานเชื่อมโยงไปถึงตัวจำเลย ในการวินิจฉัยว่าเจ้าพนักงานตำรวจตรวจพบคราบโลหิตและชิ้นเนื้อจากอาคารวิทยนิเวศน์ และจากโรงแรมโซฟิเทลจริงหรือไม่ ศาลฎีกาพิจารณาความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐาน หรือการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานประเด็นนี้ โดยใช้หลักสามัญสำนึก (Common Sense) และหลักเหตุผล (Logic) ไม่ต้องใช้ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ประกอบการวินิจฉัยแต่อย่างใด คดีนี้โจทก์พิสูจน์ได้ว่าเจ้าพนักงานตำรวจได้ทำการรวบรวมพยานหลักฐานคือคราบโลหิตและชิ้นเนื้อได้จากอาคารวิทยนิเวศน์ และจากโรงแรมโซฟิเทลจริง และได้จัดส่งไปตรวจพิสูจน์ที่สำนักงานนิติวิทยาศาสตร์ตำรวจตามระเบียบที่กำหนดไว้

ส่วนในประเด็นการตรวจพิสูจน์คราบโลหิตและชิ้นเนื้อที่ระบุว่ามดีเอ็นเอ เป็นแบบเดียวกับผู้ตายหรือไม่ ศาลรับฟังผลการตรวจหาดีเอ็นเอของพันตำรวจโทเกษุภา มารยาตร์ เปรียบเทียบประกอบกับการตรวจหาดีเอ็นเอของพันตำรวจเอกหญิงณุตมา ขวาลเวชกุล และฟังได้ว่าการตรวจหาดีเอ็นเอได้ผลว่าชิ้นเนื้อต้องสงสัยที่ตรวจยึดได้จากอาคารวิทยนิเวศน์และจากโรงแรมโซฟิเทลเป็นชิ้นเนื้อของผู้ตายจริง ตามกฎหมายไทยและกฎหมายซีวิลลอว์ เช่น ประเทศเยอรมัน พยานผู้เชี่ยวชาญ (Expert) เป็นผู้ช่วยของศาล (Gehilfe des Gerichts) โดยให้ความเห็นต่อศาล ศาลจะต้องตรวจสอบการทำความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญตามความเชื่อของตนเอง และไม่อาจวินิจฉัยคดีโดยฟังแต่เพียงความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ โดยไม่ทำการตรวจสอบความเห็นดังกล่าวแต่อย่างใด (สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, 2551 : 184) ส่วนศาล

ต่อรองกับจำเลยว่าหากจำเลยยังติดต่อหญิงคนดังกล่าว หรือจะฟ้องหย่าขาดจากผู้ตาย ผู้ตายก็จะใช้บันทึกนั้น ร้องเรียนต่อผู้บังคับบัญชาของจำเลย หรือร้องเรียนต่อแพทยสภาเพื่อให้เพิกถอนใบประกอบโรคศิลปะของจำเลย และในภายหลังผู้ตายได้ใช้เป็นหลักฐานในคดีที่ผู้ตายฟ้องจำเลยขอเพิกถอนการยกให้ที่ดินที่จังหวัดเชียงรายด้วย ซึ่งน่าจะเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้จำเลยโกรธแค้นผู้ตายมากยิ่งขึ้น หลังจากมีเรื่องขัดแย้งกันแล้ว จำเลยย้ายออกจากบ้านพักที่อยู่อาศัยกับผู้ตายและบุตรทั้งสองไปอยู่ที่อื่น ไม่กลับมาอยู่กินฉันสามีภริยากับผู้ตายอีก ซึ่งในช่วงที่แยกกันอยู่นี้จำเลยเขียนจดหมายต่าว่าผู้ตายอย่างรุนแรงที่ไม่ยอมหย่าขาดจากจำเลย ถึงขนาดใช้ถ้อยคำว่าผู้ตายน้ำใจทราม หน้าด้าน ไร้ยางอาย เอาเปรียบผู้อื่น และกล่าวระบุนว่าการหย่าร้างเป็นเรื่องของจำเลยกับผู้ตายสองคนโดยตรง ซึ่งหมดความรักหมดความรู้สึกที่อยากจะเป็นสามีภริยากัน ทั้งจำเลยยังต่าว่าผู้ตายเกี่ยวกับทรัพย์สินว่าเงิน 26,000,000 บาท ที่แบ่งครึ่งกัน นอกจากนี้ จำเลยยังใช้ลูกเหล็กดัมเบลล์ทุบรถยนต์ผู้ตายเสียหายจนผู้ตายไปแจ้งความไว้เป็นหลักฐานและยังได้ความจากคำเบิกความของโจทก์ที่ 1 แพทย์หญิงเพียงใจ วัชรสินธุ์ แพทย์หญิงมาลินี ชำนาญกิจ นางวิภาพรรณ ผลผลา ด้วยว่าผู้ตายเล่าให้พยานโจทก์ทั้งสองดังกล่าวทราบว่าจำเลยเคยบีบบังคับผู้ตายจนเกือบถึงแก่ความตาย แต่นางสาวกิงกาญจน์ บุญเกษมสันติ บุตรสาวมาห้ามปรามไว้ทัน ในที่สุด ก่อนเกิดเหตุคดีนี้ประมาณ 6 เดือน จำเลยได้ยื่นฟ้องผู้ตายเพื่อขอหย่าขาดจากกันและแบ่งสินสมรสอันเป็นข้อแสดงว่าจำเลยกับผู้ตายขัดแย้งกันถึงขีดสุด ความขัดแย้งระหว่างจำเลยกับผู้ตายมีความรุนแรงถึงกับเป็นมูลเหตุจูงใจในการฆาตกรรมได้อย่างไม่มีข้อสงสัย

ส่วนพยานแวดล้อมกรณีที่แสดงถึงการกระทำของจำเลย ได้แก่การนัดหมายจำเลยส่งข้อความเรื่องช่างชื่อสุธีเข้าวิฑูติติดตามตัวของจำเลยเองเป็นข้อพิรุชของจำเลยที่บ่งชี้ว่าจำเลยนัดผู้ตายให้ไปพบและรับประทานอาหารร่วมกัน น่าจะแอบอ้างต่อผู้ตายว่าช่างชื่อสุธีชวนัดพบผู้ตายด้วย เพื่อให้ผู้ตายยินยอมไปพบจำเลยด้วยดี แต่เมื่อไปถึงร้านอาหารแล้วจำเลยจึงใช้ข้อความที่ตนเองส่งเข้าวิฑูติติดตามตัวอ้างต่อผู้ตายว่านายสุธีติดธุระมาพบผู้ตายไม่ได้ การกระทำของจำเลยดังกล่าวย่อมสื่อให้เห็นเจตนาของจำเลยที่จำเลยมิได้ประสงค์ดีต่อผู้ตาย สอดคล้องกับหลักฐานจากโทรศัพท์นวงจรปิดการรับประทานอาหารในร้านโออิชิ และนายจิระศักดิ์ หนูช่วย ผู้จัดการร้านอาหารโออิชิ เบิกความว่า หลังจากจำเลยกับผู้ตายรับประทานอาหารเสร็จแล้ว ขณะจำเลยกำลังชำระค่าอาหาร ผู้ตายซึ่งนั่งรออยู่ที่เก้าอี้ให้ลูกค้านั่งรอคิว มีอาการส่ายตาเหม่อลอย ไม่ปกติเหมือนคนทั่วไป พยานเข้าไปสอบถามเนื่องจากหากลูกค้ารับประทานอาหารอะไรผิดปกติเข้าไป ทางร้านจะได้ช่วยบริการและกล้องโทรศัพท์นวงจรปิดของศูนย์การค้าได้บันทึกภาพเหตุการณ์หลังจากจำเลยกับผู้ตายเดินออกมาจากร้านอาหารโออิชิแล้ว ปรากฏว่าผู้ตายเดิน โดยมีจำเลยเข้าประคองแขนข้างหนึ่งของผู้ตายโดยตลอด ผู้ตายน่าจะถูกล่วงยา โดยใช้ยานอนหลับ

จำเลยสั่งซื้อยาต่อรมิคุมจากโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์จำนวน 30 เม็ด ให้แก่ผู้ป่วยชื่อนางเตียง แซ่แต้ มารดาของจำเลย โดยระบุว่า เป็นโรคนอนไม่หลับตามใบสั่งยาซึ่งนายแพทย์ คณศร์ แว่ววิจิตร นายแพทย์รองผู้อำนวยการโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ฝ่ายวิชาการ พยานโจทก์ทั้งสองเบิกความว่า ยาต่อรมิคุมเป็นยาที่ต้องขายภายในโรงพยาบาลและสั่งซื้อโดยแพทย์เท่านั้น ไม่สามารถขายตามท้องตลาดได้ มีคุณสมบัติช่วยให้นอนหลับ สามารถละลายในน้ำได้ เมื่อรับประทานยาแล้วจะมีอาการง่วงและอยากนอนหลับ สำหรับนางเตียง บุญเกษมสันติ ปรากฏตามเวชระเบียนว่าเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ด้วยโรคมึมิแพ้ และทางเดินหายใจอักเสบ ไม่มีประวัติการใช้ยาต่อรมิคุมมาก่อน นอกจากนี้ จำเลยได้แจ้งแก่บุคคลอื่นว่าได้รับแจ้งจากผู้ตายว่า ผู้ตายจะไปต่างจังหวัดในช่วงวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2544 ประมาณ 2 ถึง 3 วัน แต่จำเลยกลับไปแจ้งความต่อเจ้าพนักงานตำรวจสถานีตำรวจนครบาลพญาไทเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2544 ตามรายงานประจำวันว่าผู้ตายหายไปไม่ได้ไปปฏิบัติหน้าที่ที่โรงพยาบาลบูรณัตร์ไชยากรตั้งแต่วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2544 โดยจำเลยมิได้กล่าวถึงเรื่องที่ว่าผู้ตายไปต่างจังหวัด ทั้งเมื่อตรวจสอบรายละเอียดข้อความที่ส่งเข้าวิทยุติดตามตัวของจำเลย ไม่ปรากฏว่าในช่วงก่อนวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2544 มีข้อความที่ผู้ตายแจ้งแก่จำเลยว่าจะไปต่างจังหวัดแต่อย่างใด เป็นข้อชี้ชัดว่าที่จำเลยแจ้งเรื่องผู้ตายไปต่างจังหวัดต่อนางภัททิราและนางวิภาพรรณ ซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดกับผู้ตายรวมทั้งแจ้งต่อนายทัศนพลเป็นความเท็จที่จำเลยกุขึ้นเพื่อปิดบังการตายของผู้ตาย ประกอบกับจดหมาย 2 ฉบับที่มีผู้ปลอมลายมือชื่อผู้ตายส่งไปถึงนายแพทย์ผู้อำนวยการโรงพยาบาลบูรณัตร์ไชยากร เพื่อขอลางานและส่งไปถึงบุตรทั้งสองของผู้ตายว่าผู้ตายจะไปนั่งสมาธิราว 2 สัปดาห์นั้น ข้อเท็จจริงรับฟังเป็นยุติตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์แล้วว่า จำเลยเป็นผู้ทำปลอมขึ้นและเป็นผู้ใช้เอกสารปลอมดังกล่าว พฤติการณ์ของจำเลยที่ไปจ้างผู้อื่นพิมพ์จดหมายเป็นของผู้ตายและปลอมลายมือชื่อของผู้ตายแล้ว ส่งไปยังที่ทำงานของผู้ตายและบุตรทั้งสองของผู้ตาย หลังจากที่ผู้ตายหายตัวไป นอกจากนี้ ในช่วงหัวค่ำของวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2544 จำเลยได้ไปซื้อถุงขยะสีดำทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ ก้อนดับกลิ่นและกระดาษทิชชูจากห้างสรรพสินค้า แต่จำเลยไม่เคยให้ข้อมูลเรื่องการไปซื้อสิ่งของเหล่านี้ต่อเจ้าพนักงานตำรวจมาก่อน ทำให้เชื่อว่าจำเลยมิได้ซื้อถุงขยะสีดำและสิ่งของอื่นมาใช้ตามปกติ แต่ได้นำมาใช้เกี่ยวกับการที่ผู้ตายหายตัวไป อีกทั้งการที่จำเลยมิได้ให้การถึงและพาเจ้าพนักงานตำรวจไปที่อาคารวิทยุเนวส์ซึ่งจำเลยเข้าพักตั้งแต่ช่วงกลางวันของวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2544 ใกล้ชิดกับเวลาที่มีผู้พบผู้ตายเป็นครั้งสุดท้าย ก็เป็นพิรุธอย่างหนึ่งแสดงถึงการปกปิดพยานหลักฐานสำคัญในอาคารวิทยุเนวส์

คดีนี้ จึงมี พยานแวดล้อมกรณีต่อเนื่องกันโดยไม่ขาดตอน ทั้งมีรายละเอียดมากพอ และมีด้วยกันหลายทางหลายด้าน ก่อให้เกิดการอนุมานไปในทางเดียวกัน เสมือนเชือกที่มีหลายเกลียว แสดงให้ศาลแน่ใจว่าตามเหตุผลที่ปรากฏไม่มีทางสงสัยเลยว่าในวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2544 ก่อนเที่ยงวัน จำเลยนัดหมายให้ผู้ตายไปพบและรับประทานอาหารร่วมกันที่ร้านอาหารโออิชิในศูนย์การค้าสยามดิสคัฟเวอรี โดยจำเลยแอบอ้างหลอกลวงผู้ตายเรื่องนัดพบช่างซื้อสุรุษที่จะไปซ่อมแซมบ้านพักผู้ตาย ระหว่างการรับประทานอาหารร่วมกัน จำเลยลอบนำยานอนหลับคอร์กุมที่สั่งซื้อไว้ก่อนหน้านี้ใส่ลงในอาหารหรือเครื่องดื่มให้ผู้ตายรับประทานหรือดื่มจนผู้ตายมีอาการสับสนสติไม่ไหว หลังจากนั้น จำเลยได้พาผู้ตายไปยังอาคารวิทยนิเวศน์ที่จำเลยจัดเตรียมเปิดห้องพักรอไว้ เพื่อทำการหน่วงเหนี่ยวให้ผู้ตายปราศจากเสรีภาพในร่างกาย แล้วจำเลยลงมือฆ่าผู้ตายโดยไตร่ตรองไว้ก่อนด้วยวิธีการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่จำเลยวางแผนไว้ จากนั้นจำเลยได้ฆ่าและแยกศพผู้ตายออกเป็นชิ้นส่วนเล็กๆ บางส่วนทิ้งลงในโถชักโครกของห้องพักในอาคารวิทยนิเวศน์ บางส่วนนำไปทิ้งในโถชักโครกของโรงแรมโซฟิเทล ในวันรุ่งขึ้นคือวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2544 เพื่อปิดบังการตายของผู้ตาย

ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์พยานแวดล้อมกรณี และคดีฆาตกรรมนางผัดพร บัญเกษมสันติ ได้ค้นพบข้อที่เป็นประโยชน์สำหรับการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวน คือพยานแวดล้อมกรณีนี้แบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ 1) ส่วนที่แสดงถึงเจตนา และ 2) ส่วนที่แสดงถึงการกระทำ

ในการสอบสวนคดีต่างๆ พนักงานสอบสวนต้องรวบรวมพยานแวดล้อมทั้งสองส่วน ให้มีความต่อเนื่องกันโดยไม่ขาดตอน ทั้งมีรายละเอียดมากพอ และมีด้วยกันหลายทางหลายด้าน ก่อให้เกิดการอนุมานไปในทางเดียวกัน เสมือนเชือกที่มีหลายเกลียว แสดงให้แน่ใจตามเหตุผลที่ปรากฏ ไม่มีทางสงสัยว่าข้อเท็จจริงจะเป็นประการอื่น จึงจะส่งผลไปถึงความเชื่อถือของศาลในที่สุด

1. ส่วนที่แสดงถึงเจตนา

ในคดีที่ไม่มีพยานโดยตรงปรากฏอยู่เลย พยานแวดล้อมที่เป็นส่วนที่แสดงเจตนาและมูลเหตุจูงใจนับว่ามีความสำคัญมาก เพราะเป็นตัวชี้ให้เห็นเหตุผลในการกระทำความผิดของจำเลย

แต่การนำสืบพิสูจน์ให้เห็นเจตนาขึ้นถือเป็นเรื่องยาก เพราะเป็นสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจมนุษย์ ซึ่งผู้อื่นจะแลเห็นไม่ได้ ในทางกฎหมายเองได้พยายามแสวงหาหลักที่จะนำมาวินิจฉัยในปัญหาเรื่องเจตนา แต่เอาเข้าจริงก็ยอมรับว่ากรณีที่จำเลยให้การปฏิเสธก็คงไม่มีพยานหลักฐานโดยตรงที่จะนำมาพิสูจน์เรื่องอย่างนี้ได้ จะมีก็แต่การสันนิษฐานเอาจากพยานหลักฐานแวดล้อม โดยการสังเกตการกระทำ

พฤติกรรมประกอบการกระทำรวมทั้งอาการที่ปรากฏภายนอกของบุคคลผู้นั้นเท่านั้น กิริยาที่บุคคลนั้นได้กระทำ หรือถ้อยคำที่บุคคลผู้นั้นได้กล่าวในคราวก่อนๆ หรือข้อความใดๆ อันพึงแสดงหรือเป็นช่องทางให้ศาลเห็น และวินิจฉัยความตั้งใจของบุคคลนั้นได้

2. ส่วนที่แสดงถึงการกระทำความผิด

พยานหลักฐานแวดล้อมในส่วนนี้มีอยู่หลายลักษณะ เช่น ความเป็นมาหรือหลังฉากของข้อเท็จจริงในประเด็น การเปิดเผยความลับของผู้กระทำผิดก่อนหรือหลังกระทำผิด การแสดงกิริยาหรือวาจาบ่งถึงการกระทำผิด การเตรียมเพื่อกระทำผิด การครอบครองสิ่งที่ได้มาจากการกระทำผิด การปฏิเสธไม่ยอมชี้แจงข้อพิรุณต่างๆ หรือให้คำชี้แจงอันเป็นเท็จหรือไม่สมเหตุผล การรับสารภาพความผิดโดยปริยาย การปิดบังทำลายพยานหลักฐานหรือการกระทำพยานเท็จขึ้น พยานบอกเล่า และอื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

- จินดาภิรมย์, พระยา. (2464). **คำอธิบายกฎหมายลักษณะพิจารณาคำพยานหลักฐาน**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิศาลบรรณินดี.
- ธีสุทธิ์ พันธุ์ฤทธิ์. (2549). **การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- เนติบัญญัติ, พระยา. (2484). **ลักษณะพยานโดยย่อ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร.
- บุญร่วม เทียมจันทร์ และ ศรีัญญา วิษาธรรม. (2558). **ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ฉบับสมบูรณ์**. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ เดอะลอร์ กู๊ป.
- ประมุข สุวรรณสร. (2525). **คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน**. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ.
- มนูภาณวิมลศาสตร์, พระ. (2483). **กฎหมายลักษณะพยานและจิตวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- โสภณ รัตนกร. (2549). **พยาน**. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ.
- สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. (2551). **ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน ลักษณะพยานหลักฐาน**. **วารสารดุลพาท**. 55(2), 166-186.
- แอล ดูปลาร์ต. (2477). **กฎหมายลักษณะพยานและจิตวิทยา**. คำสอนชั้นปริญญาตรี มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ผู้เขียน

คำนำหน้า ชื่อ-สกุล

หน่วยงาน/สังกัด

ที่อยู่หน่วยงาน/สังกัด

E-mail:

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พันตำรวจเอก ธีสุทธิ์ พันธุ์ฤทธิ์

คณะตำรวจศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

เลขที่ 90 หมู่ 7 อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม 73110

teesudh@gmail.com